

ZAMONAVIY PEDAGOGIKANING METODOLOGIK MASALALARI

Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

Toshkent viloyati Quyi Chirchiq tumani

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

ssh19902310@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola zamonaviy pedagogikaning metodologik masalalarini yoritishga bag'ishlangan. Shuningdek, maqolada pedagogikaning fan sifatida shakllanish tarixi yoritilib, bugungi kunda zamonaviy pedagogikaning asosiy metodlari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik diagnostika, global strategiyalar, didaktik asoslar, ta'lim-tarbiya tizimi, ijtimoiy fanlar, Zamonaviy pedagogika nazariyasi, Pedagogik tahlil metodi.

Аннотация: Данная статья посвящена выяснению методических вопросов современной педагогики. Также в статье освещена история становления педагогики как науки, а также рассмотрены основные методы современной педагогики сегодня.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, глобальные стратегии, дидактические основы, система образования, социальные науки, современная педагогическая теория, метод педагогического анализа.

Abstract: This article is devoted to the methodological issues of modern pedagogy. The article also covers the history of the formation of pedagogy as a science, and the main methods of modern pedagogy today are considered.

Keywords: pedagogical diagnostics, global strategies, didactic foundations, education system, social sciences, Modern pedagogical theory, Pedagogical analysis method.

Kirish

Bugungi kunda butun dunyoda va mamlakatimizda ta'lim barqaror taraqqiyotni ta'minlaydigan asosiy kuch sifatida e'tirof etilib, kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etish, pedagogik diagnostika metodlaridan optimal foydalanish strategiyalari samaradorligini oshirish va usullarini takomillashtirish orqali tahsil oluvchilar uchun ularning hayoti davomida sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish alohida dolzarblik kasb etmoqda. Bu esa, har tomonlama yetuk, komil insonni shakllantirish masalasining ko'p qirrali va murakkabligi pedagogikaning hozirgi zamon ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun muhimligini ko'rsatib

beradi. Bu vazifa o'qituvchi mahorati, uning yetukligi, chuqur kasbiy bilimi, ko'nikma va malakasi, maxsus bilimi orqali amalga oshirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Uzluksiz ta'lim tizimida yuksak malakali, ijodkorlik va tashabbuskorlik qobiliyatiga ega, kasbiy va hayotiy muammolarni mustaqil hal qila oladigan, yangi texnika va texnologiyalarga tez moslanishga layoqatli kadrlarni tayyorlashda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish strategiyalarini takomillashtirishni taqozo etmoqda.

Asosiy qism

Ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etishda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish, ularni amaliyotda qo'llash metodlarini takomillashtirish bo'yicha AQSh, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Germaniya, Xitoy, Singapur, Janubiy Koreya kabi dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ta'lim sohasini modernizatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish, o'qitishning didaktik asoslarini global strategiyalar sifatida pedagogik amaliyotga tatbiq etish tendensiyalari kuzatilmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda ta'lim eng noyob kapital sifatida qadrlanayotgan bugungi sharoitda uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida "ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish» dolzarb vazifa etib belgilandi [1].

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni zamonaviy pedagogikaning konseptual asosi bo'lib hisoblanadi. Mazkur Qonunning qabul qilinishi ta'lim-tarbiya tizimida keng islohotlar o'tkazishga zamin yaratdi. Qonunga muvofiq ta'lim-tarbiya va o'quv jarayonlarining tarkibi, bosqichlarini bir-biri bilan uzviy bog'lash, ya'ni uzluksiz ta'lim-tarbiya tizimini tashkil qilish, ta'lim-tarbiya tizimini bugungi zamonaviy, taraqqiy topgan demokratik davlatlar talablariga javob bera oladigan qilib tashkil etishga yo'l ochildi. Pedagogika fani shaxsni rivojlantirishning ikki muhim jihati – uni o'qitish va tarbiyalashga asosiy e'tiborni qaratganligi bois didaktika (ta'lim nazariyasi) va tarbiya nazariyasi fanning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi.

Hozirgi kunda pedagogika ijtimoiy hayotning ajralmas qismi sifatida ta'lim-tarbiyaning maqsadi, vazifalari, davlat ta'lim standartlari, ta'lim va tarbiya shakllari, metodlari, vositalari, pedagogik faoliyatni tashkil qilish shakllari, mexanizmlari, uning qonuniyatlari haqida bilim, ma'lumot beruvchi, pedagogik mahorat sirlarini o'rgatuvchi fanga aylandi [2]. Har bir fan o'zining predmeti va metodologik asoslariga ega bo'lganidek, pedagogika ham o'zining kategoriyalari, o'rganish ob'ekti va predmeti, metodikalar va metodologiyasiga ega. Ma'lumki, pedagogika XV11 asrning ikkinchi yarmidan boshlab falsafa fani zamirida shakllandi hamda jamiyatning talab va ehtiyojlari asosida vujudga keldi. Pedagogika fani shaxsni shakllantirishdek ijtimoiy buyurtmani bajarish asosida jamiyat taraqqiyotini ta'minlashga alohida hissa qo'shadi. Pedagogika fani maqsadi va vazifalarining belgilanishida ijtimoiy munosabatlar mazmuni, davlat va jamiyat rivojlanish strategiyasi, uning hayotida yetakchi o'rin tutuvchi g'oyalar mohiyati muhim ahamiyatga ega.

Pedagogikaning fan sifatida shakllanishi va rivojlanishiga ulkan hissa qo'shgan Sharq va G'arb mutafakkir va ma'rifatparvarlarining ta'lim-tarbiyaga doir qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Boshqa fanlar singari pedagogika ham jamiyatning talab va ehtiyojlari asosida shakllanib, jamiyat ijtimoiy taraqqiyoti bilan uzviy rivojlanib bormoqda. Shu sababli ta'lim-tarbiya jarayonini ijtimoiy hayotning ajralmas qismi deb qarash lozim. Ana shunday umumbashariy ahamiyat kasb etuvchi ijtimoiy voqelik, hodisa, ijtimoiy tasavvur va ehtiyoj mamlakatimizda shaxsni markaziy figura sifatida tan olinishi va rivojlanishning harakatlantiruvchisi tarzida baholanishi respublikamizda ta'lim tizimini rivojlantirishning konseptual asoslarini chuqur o'rganishni taqozo etadi.

Demak, ta'lim tizimida innovatsion jarayonlarni tashkil qilishning ilk qadamlaridan biri bu – pedagogika fanini o'qitishni yangi sifat bosqichiga ko'tarishdir. Pedagogika ijtimoiy fanlar tizimidagi fan sifatida yosh avlod hamda kattalarni milliy istiqlol g'oyalari asosida tarbiyalash, unga ta'lim berish muammolarini o'rganadi.

Bugungi kunda mamlakatimizda zamonaviy pedagogikaning metodologik masalalariga qiziqish katta. Ijtimoiy hayot davomiyligi va fan rivojining yuqori pog'onasi shaxs kamolotida yechimi birmuncha qiyin bo'lgan savollarni yuzaga chiqarmoqda[3]. Masalan, shaxsning ma'naviy kiyofasini sotsiokorreksiya kilish masalalari, shaxs tarbiyasida vujudga kelayotgan illatlar, nuqsonlarning paydo bo'lishi, ularni bartaraf etish yo'llari, metodlari va boshqalar. Tabiiyki, bu masalalarni hal etishda eskicha yondashuvlar yordam bera olmaydi. Metodologiya ham amaliyot talablaridan ortda qolmaydi va ijtimoiy qadriyatlarining o'zgarish qonuniyatlariga bog'liq holda rivojlanadi. Birinchi navbatda yangi metodlarni izlab topish jarayoni davom etmoqda, mavjudlarini tubdan takomillashtirish, ilmiy bilish mantiqini loyihalash, tadqiqotlar samarasini oshiradigan texnikaviy qurilmalarni yaratishga e'tibor qaratilgan. Boshqa tomondan, metodogiyaning dunyoqarash jihatlari – chuqur nazariy umumlashma, bashoratlash, fan strategiyasini va uning mavqeini oshirish jamiyat islohotlariga mos ravishda amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlarning tezlashuvini ta'minlashda o'tmishdan qolgan mafkuraviy qarashlar va sarqitlardan to'la xalos bo'lish, milliy g'oyani fuqarolar ongiga singdirish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogika nazariyasida nimani o'rganish va o'rgatish, kimni va qanday tarbiyalash lozim, degan masalalar bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmasdan, o'zaro uzviy bog'liqlikda yechimini kutmoqda. Pedagogika fani o'z mazmun mohiyatini boyitishda, yangilashda mavjud pedagogik hodisa va nazariyalarni, uning maqsadi va vazifalariga muvofiq keladigan metodlari bilan o'rganadi. Aniq izlanish predmetiga ega bo'lgan pedagogika fani ta'lim-tarbiya masalalariga aloqador jarayonlarning mohiyatini yoritish va materiallar to'plash uchun maxsus metodlar va vositalardan foydalanadi. Ular fanning metodlari deb yuritiladi. Zamonaviy fanning ilmiy -tadqiqot metodlari yosh avlodni tarbiyalash, bilimni qilish va o'qitishning aniq jarayonlariga xos bo'lgan ichki aloqa va munosabatlarini bilish yo'llari, usullari va vositalarini o'rganadi. Pedagogikaning ilmiy -tadqiqot metodlari qanchalik to'g'ri tanlansa ta'lim - tarbiya mazmunini yangilash va takomillashtirish shu darajada yaxshilanadi, pedagogika fani ham boyib boradi.

Pedagogikada shunday maxsus metodlar mavjudki, ular yordamida ta'lim - tarbiya jarayoniga taalluqli muhim faktlar, turli pedagogik vaziyatlar mohiyatlari, mexanizmlari, xususiyatlari o'rganiladi. Pedagogika fanining ilmiy- tadqiqot metodlari qanchalik to'g'ri qo'llansa, ta'lim-tarbiya mazmunini yangilash va takomillashtirish shu darajada yuksaladi. Zamonaviy sharoitda, pedagogik yo'nalishda tadqiqotlarni olib borishda quyidagi metodlardan foydalanilmoqda[4]:

1. Pedagogik kuzatish metodi.
2. Suhbat metodi.
3. Anketa metodi.
4. Intervyu metodi.
5. Ta'lim muassasasi hujjatlarini tahlil qilish metodi.
6. Test metodi.
7. Pedagogik tahlil metodi.
8. Bolalar ijodini o'rganish metodi.
9. Pedagogik tajriba metodi.
10. Matematikaviy statistika metodi.
11. Bashorat (prognoz)

Adabiyotlarni o'rganish, hujjatlarni tahlil qilish metodi – tadqiqot doirasida Muhtaram Prezidentimizning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari, nutqlari, risolalari, pedagogika, psixologiya, valeologiya, falsafa, sotsiologiya, madaniyat, iqtisod, siyosat va boshqa adabiyotlar, ilmiy izlanishlar, qo'lyozmalar, dissertatsiyalar, normativ hujjatlarni tahlil qilishda qo'llaniladi. Bunda tadqiqot mavzusi bo'yicha o'rganilayotgan jarayonlarning umumiy miqdori, uning o'sishi yoki kamayish sabablari, tavsifi, tatbiq qilinayotgan tushunchalarni shakllanganlik darajasiga e'tibor beriladi[5]. Zamonaviy pedagogikadaga ilmiy-tadqiqot metodlari pedagogik jarayon qatnashchilarini har tomonlama chuqur o'rganishga, pedagogik muammolar yechimini topishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, bugun mamlakatimizda ko'plab o'qituvchilarimiz pedagogik g'oyalar targ'ibotchisiga aylanishdi, tasdiqlangan dastlabki materiallar bilangina emas, balki o'zining shaxsiy ijodiy rejasi asosida ish yuritmoqdalar. Yangilikka, erkinlikka,

mustaqilikka intilish hozirgi zamon o'qituvchisining shaxs sifatleri tarkibiga kirib ulgurdi, endi an'anaviy o'qitish tizimi o'z o'rnini milliy istiqloq g'oyasi bilan sug'orilgan va qat'iy ilmiy asosda tashkil etilayotgan zamonaviy pedagogik tizimga asoslanmoqda. Pedagogik amaliyotning turli tomonlarini qamrab olayotgan kuchli innovatsion impuls harakati davom etmoqda: ta'lim sifatini oshirish, natijalarini oldindan belgilash, innovatsion, axborot va kommunikatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, interfaol o'qitish, ta'lim menejmentiga qaratilgan yondashuvlar vujudga keldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Incheon declaration/ Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Word Education Forum, 19-22 may 2015, Incheon, Republic of Korea).
2. Abdullaeva Sh.A. Pedagogika.-Toshkent:Fan, 2011.-178b
3. Avliyakov N.X. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari. – T.: 2001y.
4. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat / S.A.Madiyarova va b. – Toshkent: “Iqtisod-moliya”, 2009
5. Abdullayeva Shaxzoda Abdullayevna, Askarov Abror Davlatmirzayevich Umumiy pedagogika. Nopedagogik oliy ta'lim muassasalari bakalavrlari uchun o'quv qo'llanma. TOSHKENT-2019
6. Gulomova, N., & Sheraliev, S. (2024). Совершенствование преподавания инженерно-графических дисциплин. Problems of engineering and professional education, 74(3), 17-30.
7. Sheraliyev, S. K., & Shukurullayeva, M. K. (2024). USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS'PROFESSIONAL QUALITIES IN DRAWING CLASSES. Экономика и социум, (4-1 (119)), 525-530.
8. Sheraliyev, S. K. (2024). METHODOLOGY OF TEACHING THE SUBJECT OF DESIGN OF MODERN BUILDINGS IN ARCHITECTURAL DRAWING LESSONS. Экономика и социум, (4-1 (119)), 518-524.